

УДК 94(477.86):323.28"1945"
DOI <https://doi.org/10.24919/2312-2595.14/56.11>

Оксана МЕДВІДЬ

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська область, Україна, індекс 82100 (oksana-medvid@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8777-9760>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-9444-2018>

Галина ГРИЦЕНКО

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська область, Україна, індекс 82100 (grycenko84@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7047-5664>

Єлизавета-Параскевія ЯЦУЛА

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, просп. Свободи, 18, м. Львів, Україна, індекс 79000 (elezaveta.yatchula@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5061-4049>

Бібліографічний опис статті: Медвідь, О., Гриценко, Г., & Яцула, Є.-П. (2023). Утвердження радянської влади на Долинщині наприкінці 1945 р.: нове документальне свідчення. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 14(56), 97–106, doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.14/56.11>

УТВЕРДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ НА ДОЛИНЩИНІ НАПРИКІНЦІ 1945 Р.: НОВЕ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ СВИДЧЕННЯ

Анотація. *Мета статті* – опублікувати і проаналізувати підпільний документ «Долинщина. Двотижневий огляд подій від 25.X. до 13.XI. 1945 р.» як джерело до вивчення історії утвердження більшовицького режиму та протистояння радянській окупаційній владі на західноукраїнських землях, зокрема у Долинському районі Станіславської області. **Методологія дослідження** базується на загальноприйнятих принципах науковості, об'єктивності, історизму, методах зовнішньої та внутрішньої критики джерел. **Наукова новизна** полягає у тому, що до наукового обігу вперше вводиться досі невідомий документ про повсякденне життя у Долинському районі Станіславської області у жовтні – листопаді 1945 р. та здійснюється його аналіз. **Висновки.** Отже, публікований документ («Долинщина. Двотижневий огляд подій від 25.X. до 13.XI. 1945 р.») є важливим джерелом до вивчення історії повсякдення селян Долинського району Станіславської області. Він зберігається в Галузевому Державному архіві СБУ (фонд 13, том 81, справа 376, аркуш 352–355). До цього документа увійшли інформаційні звіти щодо утвердження більшовицького окупаційного режиму у Долинському районі в жовтні – листопаді 1945 р. і репресій радянської влади щодо місцевих селян. Також у документі упорядник вказує на методи пропаганди, які використовувала більшовицька влада боротьби з українським революційним рухом. Документ був укладений 21 листопада 1945 р. У публікації максимально збережено авторські та редакторські особливості джерела, географічні назви, прізвища та імена осіб. Виправленню підлягали лише найбільш очевидні граматичні помилки.

Ключові слова: більшовицька окупаційна влада, радянська пропаганда, уповноважений МВС, український революційно-визвольний рух.

Oksana MEDVID

PhD (History), Associate Professor at the Department of History of Ukraine and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, Lviv region, Ukraine, postal code 82100 (oksana-medvid@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8777-9760>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-9444-2018>

© Медвідь Оксана, Гриценко Галина, Яцула Єлизавета-Параскевія, 2023

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

Halyna HRYTSENKO

PhD (History), Associate Professor at the Department of World History and Special Historical Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, Lviv region, Ukraine, postal code 82100 (grycenko84@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7047-5664>

Yelyzaveta-Paraskeviia YATSULA

Graduate of the first (bachelor) level of higher education, Ivan Franko National University of Lviv, 18, Svoboda ave., Lviv, Ukraine, postal code 79000 (elezaveta.yatchula@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5061-4049>

To cite this article: Medvid, O., Hrytsenko, H., & Yatsula, Ye.-P. (2023). Utverdzhennia radianskoï vlady na Dolynshchyni naprykintsi 1945 r.: nove dokumentalne svidchennia [The establishment of Soviet power in the Dolynshchyna at the end of 1945: new documentary evidence]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 14(56), 97–106, doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.14/56.11> [in Ukrainian].

THE ESTABLISHMENT OF SOVIET POWER IN THE DOLYNHCHYNA AT THE END OF 1945: NEW DOCUMENTARY EVIDENCE

Summary. The purpose of the article is to publish and analyze the underground document “Dolynshchyna. Two-week review of events from 25.X. to 13.XI. 1945” as a source for studying the history of the establishment of the Bolshevik regime and resistance to the Soviet occupation authorities in the western Ukrainian lands, in particular in the Dolyna district of the Stanislav region. **The research methodology** is based on generally accepted principles of scientificity, objectivity, historicism, methods of external and internal criticism of sources. **The scientific novelty** lies in the fact that a hitherto unknown document about everyday life in the Dolyna district of the Stanislav region in October – November 1945 is being introduced into scientific circulation for the first time, and its analysis is being carried out. **Conclusions.** Therefore, the published document (“Dolynshchyna. Two-week overview of events from 25.X. to 13.XI. 1945”) is an important source for studying the history of everyday life of the villagers of the Dolynsky district of the Stanislav region. It is stored in the Branch State Archive of the SBU (fund 13, volume 81, file 376, sheet 352–355). This document included information reports on the establishment of the Bolshevik occupation regime in the Dolyna district in October – November 1945 and the repression of the Soviet authorities against the local peasants. Also, in the document, the compiler indicates the methods of propaganda used by the Bolshevik authorities to fight against the Ukrainian revolutionary movement. The document was signed on November 21, 1945. In the publication, the author’s and editorial features of the source, geographical names, surnames and names of persons have been preserved as much as possible. Only the most obvious grammatical errors were subject to correction.

Key words: Bolshevik occupation power, Soviet propaganda, authorized representative of the Ministry of Internal Affairs, Ukrainian revolutionary liberation movement.

Постановка проблеми. Питання утвердження радянської влади на теренах західноукраїнського регіону у другій половині 40-х рр. ХХ ст. викликає значний інтерес дослідників. У сучасних політичних реаліях особливо актуальним є висвітлення методів становлення окупаційної більшовицької влади на селі у повоєнні роки. Дослідники намагаються на основі документів реконструювати тогочасні реалії життя населення. На сьогодні є чимало опублікованих документів щодо утвердження радянської влади в західноукраїнському селі та боротьби більшовицьких окупантів з підпільним українським рухом. Але щоразу дослідникам вдається знаходити нові свідчення про окупаційну політику сталінської влади в Україні, що дозволяє закривати певні прогалини в історії. Саме до таких належить виявлений документ «Долинщина. Двотижневий огляд подій від 25.X. до 13.XI. 1945 р.» (див. додаток 1), який характеризує методи відновлення більшовицької влади на західноукраїнських землях та боротьбу з ОУН-УПА.

Аналіз останніх досліджень. Визвольна боротьба ОУН-УПА в другій половині 40-х рр. ХХ ст. викликає значний інтерес дослідників. Детально цю проблему можна розглянути, аналізуючи документи підпільників. Чимало джерел щодо утвердження радянської влади на західноукраїнських землях опубліковано у збірниках В. Сергійчука (Сергійчук, 1998; Сергійчук, 2005), А. Кентія (Кентій, 2011) та ін. Публікацією нових документальних свідчень займаються українські історики М. Галів (Галів, 2015), В. Ільницький (Ільницький, 2016), О. Іщук (Іщук, 2011), П. Кагуй (Кагуй, 1992).

Мета статті – опублікувати і проаналізувати підпільний документ «Долинщина. Двотижневий огляд подій від 25.X. до 13.XI. 1945 р.» як джерело до вивчення історії утвердження більшовицького режиму та протистояння радянській окупаційній владі на західноукраїнських землях, зокрема у Долинському районі Станіславської області.

Виклад основного матеріалу. Документ «Долинщина. Двотижневий огляд подій від 25.X. до 13.XI. 1945 р.» міститься на чотирьох аркушах. У цьому документі вказано лише дату його укладання – 21 листопада 1945 р., прізвище упорядника відсутнє, є лише підпис, що ці відомості подав надрайонний провідник. В другій половині 1945 – у 1946 р. провідником Долинського надрайону ОУН-УПА був Юрій Юрійв на псевдо «Іскра». Тому, очевидно, що саме він є автором цього документа.

У документі автор подає в хронологічному порядку дані про методи боротьби з українським підпіллям. Зокрема, вказано, що впродовж чотирнадцяти днів у Долинському районі Станіславської області було здійснено 19 облав на місцеві села. 11 з них провели на Рогатинщині. З 28 жовтня до 4 листопада більшовицькі війська оточили всі гірські села, переводили в них облави, арештовували місцевих селян. При цьому окупантам допомагали місцеві провокатори-зрадники, колишні вояки УПА, зокрема Привид, Свистун, Шіцер, «який досконало орієнтується в терені і водить большевиків по лісах та селах» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 352).

Ці заходи більшовики проводять невеликими групами по кільканадцять осіб. Часто ці диверсійні групи переодягалися у форму повстанців: «таких випадків було в Долинському р-ні 4, у Вигодському – 1» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 352).

У документі автор також зазначив, що під час проведення обшуків та облав радянські окупанти здійснювали пограбування регіону: «В Рожнітівському р-ні є чинна лісова колейка Брошнів – Ілемня, якою щоденно при охороні 20-ти большевиків вивозять дерево», 27 жовтня до Кропивника «ранком прибуло 9 нквд-стів з місцевим провокатором, які награвували в «підозрілих» сіно та бараболю» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 352).

Наприкінці жовтня – на початку листопада 1945 р. обшуки у селах Долинського району проводилися щоденно з метою виявлення підпільників. Зокрема, 24 жовтня велика група радянських солдат прибула у села Долинщини, перевіряли людей на полі, здійснювали обшуки в будинках. Під час цього рейду «в Лецівці заарештовано одного хлопця. В Ціневі двох господарів і дві дівчини» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 352). 25 жовтня 45 більшовиків з прокурором та двома старшинами здійснювали обшуки в селах Белеїв та Турів з метою вилучення продовольства. Тоді ж було заарештовано трьох місцевих мешканців.

26 жовтня в с. Погорілівці 4 більшовики вдалися до провокації. Вони перевдягнулися в одяг повстанців та розпитували про підпільників. Такі випадки були непоодинокі, тому місцеві селяни не виказували хлопців.

Обшуки, пограбування, залякування місцевих селян було звичним для радянських окупантів. Так, 28 жовтня в с. Княжулуки більшовики за нездачу податку конфіскували у місцевих жителів худобу, збіжжя, «заарештували 3-ох старших селян за те, що їх сини з 1928 р. не зголосились на воєнкоматі» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 353). Наступного дня тривали обшуки та арешти у селах Лопянці, Струтані Вижньому, Янівці, Ілемні.

Окупанти робили засідки з метою виявлення підпільників. Ці акції були вдалими за допомоги місцевих зрадників. 30 жовтня у с. Суходоля 120 більшовиків разом з провокатором Шніцером здійснили рейд, під час якого «впав районний слідчий СБ Косенко, який застрілювався,

впав живим в руки большевиків боївар Бистрий, 2-ох боїварів легко ранено, арештовано підрайонну жін. реф. Дзвінку, арештовано 14 осіб» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 353).

Автор документа аналізує втрати повстанців під час рейдів більшовиків. Він вказує, що наприкінці жовтня – на початку листопада у Долинському надрайоні УПА «є арештованих 124 осіб, в т.ч. 60 мужчин, 64 жінок, 18 вбитих, 12 ранених» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 354).

У цей період підпільники також протистояли діям радянських окупантів. Зрозуміло, що організованого збройного опору не було, але використовувалися інші методи роботи. Зокрема, 5 листопада листівки та агітаційні плакати були розклеєні на всіх вулицях та урядових установах Болехова. Цієї ж ночі був зірваний газопровід на Стрийській Горі, а згодом зникла електроенергія в місті. Протягом двох днів не було світла. В цей час підпільники розклеїли листівки в Гошеві, Тисові, Кальній, Гозієві, Чолганах, Тяпчу, Солукові, Якубові, Велдіжі, Турі Великій, Станківцях та Перківній (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 355).

Під час підготовки до виборів до верховної ради більшовицька влада проводила агітаційні мітинги по селах. На цих зібраннях підпільники збирали інформацію та здійснювали «роз'яснюючу акцію проти виборів. Списки виборців, що їх виготовляли голови сільрад, знищено перед днем віддачі майже по всіх станицях» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 355).

Також повстанці здійснювали певні акції на дорогах, мостах, залізницях. 10 листопада в Тисові знищено залізничний міст, яких довший час охороняли більшовики.

Після такого зухвалого акту окупанти 13 листопада напали на сотню «Довбуша» та «Грізного», що стояли в лісі за 8 км від с. Ілемня. Місцевий зрадник повідомив більшовиків про те, що повстанці збираються на нараду з метою узгодження подальших дій та отримання завдання від надрайонного керівництва. Радянські військовики обійшли застави сотень і наблизились до самих таборів. Але ця акція провалилася, «завдяки скорій орієнтації та рішучості командного складу сотень вдалось сотням вирватись з оточення. Втрати по нашій стороні: 2 стрільців вбито, 7 ранених, в тім числі один тяжко ранений. Втрати ворога: 6 вбитих, ранених невідоме число» (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 355).

Висновки. Отже, публікований документ («Долинщина. Двотижневий огляд подій від 25.X. до 13.XI. 1945 р.») є важливим джерелом до вивчення історії повсякдення селян Долинського району Станіславської області. Він зберігається в Галузевому Державному архіві СБУ (фонд 13, том 81, справа 376, аркуш 352–355). До цього документа увійшли інформаційні звіти щодо утвердження більшовицького окупаційного режиму у Долинському районі в жовтні – листопаді 1945 р. та репресій радянської влади щодо місцевих селян. Також у документі упорядник вказує на методи пропаганди, які використовувала більшовицька влада боротьби з українським революційним рухом. Документ був укладений 21 листопада 1945 р. У публікації максимально збережено авторські та редакторські особливості джерела, географічні назви, прізвища та імена осіб. Виправленню підлягали лише найбільш очевидні граматичні помилки.

Додаток 1

ДОЛИНЩИНА ДВОТИЖНЕВИЙ ОГЛЯД ПОДІЙ Від 25.X. до 13. XI. 1945 р.

Ворожі дії проти нашого руху / облави, наскоки, ревізії, арештування, грабежі/.

У звітному часі занотовано в надрайоні 19 більших облав, з того 11 припадає на Рогатинщину, де в днях від 28.X. по 4.XI. заблоковано большевиками всі гірські села, переведено в них облави, наскоки та арештування. При облавах та арештуваннях були помічні большевикам місцеві провокатори, які щойно вийшли на денне світло: провокатор Привид б. бунчужний в сотні Заморського, опісля кущевий, який родом з Ясенівця, провокатор Свистун, родом зі Сваричева, з б. жандармерії Змійюки. Оба провокатори зголосились добровільно до большевиків та провокують, що тільки знають. Рівно ж втік з рук СБ давній провокатор Шіцер, який досконало орієнтується в терені і водить большевиків по лісах та селах.

В інших районах ворожі дії були дещо послаблені.

Наскоки та арештування проводять большевики малими групами, по кільканадцять осіб, часами перебрані в стрілецькі уніформи / таких випадків було в Долинському р-ні 4, у Вигодському – 1/.

В Рожнітівському р-ні є чинна лісова колейка Брошнів – Ілемня, якою щоденно при охороні 20-ти большевиків вивозять дерево.

Ворожі дії в хронологічному порядку:

Дня 24.X.45 р.

До села Туря Вел. приїхала на конях болш. спецбоївка, їздила по полі та перевіряла людей.

До с. Белеїв заїхала рівно ж ця сама боївка, нічого не зробивши, від'їхали.

В Надієві 7 енкаведистів робили труси по селі, ночували в селі, ранком від'їхали.

В Лецівці заарештовано одного хлопця.

В Ціневі двох господарів і дві дівчини.

Дня 25.X.

До с. Тростянець заїхало 45 большевиків з прокурором та двома старшинами. З Тростянця поїхали напрям Белеєва та Турі, де пробували до другого дня. Цей рейд виконували по справах контингенту, при чому заарештували 3-ох людей.

В Новоселиці та Княжулуці 30 большевиків з Вигоди переводили труси.

До Вигольського р-ну приїхало 300 пограничників, які квартирували 2 дні у Велдіжі і від'їхали в Рожнітівщину.

Дня 26.X.

У Свіричеві 400 большевиків переводили сильні труси по хатах. Нічого не знайшовши, від'їхали до Рожнітова.

В Погорілівці ходили 4 перебрані большевики та розпитували, де скриваються хлопці.

Дня 27.X.

В Ясенівці 20 большевиків робили заставу, на яку попав станичний Провід, але вдалося їм щасливо втекти.

До Кропивника ранком прибуло 9 нквд-стів з місцевим провокатором, які награвували в «підозрілих» сіно та бараболю.

Дня 28.X.

Ранком над. Поляниці зійшли з Труханова большевики, які відкрили в поблизькому лісі стрілянину. Фірами від'їхали до Болехова.

До села Княжулуки пізнім ранком приїхало 20 червонопагоників. Сконфіскували за нездачу податку 2 шт. худоби, заарештували 3-ох старших селян за те, що їх сини з 1928 р. не зголосились на воєнкоматі, переводили труси по хатах.

В (ГДА СБУ, ф. 13, т. 81, спр. 376, арк. 352). Заарештували дві жінки.

Дня 29.X.45 р.

В с. Розточки 100 большевиків обложили ранком село. Рано зі села нікого не випускали на роботу, обшукували хати та поблизький ліс. На заставу вийшов боївкар Павленко, якого вбили.

В Солукові 25 перебраних большевиків ходили по селі, вдаючи стрільців. Нічого не знайшовши, відійшли.

У Сваричеві большевики шукали по лугах за бункерами, нічого не знайшли.

В Лопянці 200 большевиків перевіряли кожну хату. Вечером застрілили 2-ох людей, що заходили з ліса. При облаві сильно грабували населення.

В с. Дубшара заїхало 3 автомашини зі 120 большевиками, які переводили ревізії.

В Янівці 80 большевиків перевіряли населення, арештовано дві жінки.

В Ілемні 21 большевиків, що вийшли з ліса, проводили перевірку села.

30.X.

В Суходолі 120 большевиків з Вигодського та Перегінського району робили облаву. З ними провокатор Шіцер. Під час облави впав районний слідчий СБ Косенко, який застрілився, впав

живим в руки большевиків боївкар Бистрий, 2-ох боївкарів легко ранено, арештовано підрайонну жін. реф. Дзвінку, арештовано 14 осіб. Большевики в Суходолі перебували до дня 4.XI, 1945 р. Їм на зміну приїхали дня 5.XI. 80 большевиків, які далі квартирують в Суходолі.

В Новосалиці кільканадцять большевиків цілий день контролювали мости та береги Свічі.

В Гузієві большевики робили облаву, при чому грабували та вибивали вікна. День перед тим ніччю при переході штреки стрінулось кілька наших боївкарів з большевиками, боївкарі відстрілюючись втекли.

У с. Яворів 12 большевиків робили труси та заарештували 3 дівчини.

Дня 31.X.

В с. Надіїв наскочили большевики на хату Вецка Михайла, де квартирували два боївкарі і два цивільні. Під час нападу у перестрілці убито двох цивільних. Другого дня 20 большевиків з Долини зліквідували майно Вецка Михайла.

В с. Тростянець большевицька спецбоївка в числі 10 осіб перебрана за стрільців, ходила по селі, розпитуючи за станичними людьми, що розвіщують кличі. Заарештовано одного господаря і дівчину.

В с. Янівка ніччю робили застави большевики. Ранком поховались по стодолах та до полудня слідкували за рухами у селі.

В Дубшарі арештували одну дівчину.

Дня 1.XI.

В Дубі ніччю переводили большевики облаву. Забили станичного з Ріпного і його боївкаря, двох боївкарів залапали, заарештували 3 дівчини і одного чоловіка.

До с. Тростянець заїхало ранком коло 200 большевиків на 80-ти фірах та 14-ти конях. 25 большевиків залишилось в Тростянці, а решта від'їхала в напрям Белеєва. Большевики перевіряли населення, робили труси, при чому сильно грабували. Це саме проводили в Белеєві.

До с. Княжулука заїхало о год. 12-тій вночі 60 большевиків. По переведеній облаві заарештовано 4 мужчини і 3 дівчини.

Дня 3.XI.

До села Княжулуки ніччю прибуло 50 большевиків. Робили засідки довкола села до ранку, ранком переводили сильні розшуки та ревізії. Залапали одного хлопця.

У Струтині Нижньому 300 большевиків робили облави на сіножати. Нічого не знайшли.

Дня 4.XI.

В Лопянці 7 большевиків зайшло до села та заарештували заступника станичного.

До с. Тяпче заїхало автомашиною і фірами приблизно 35 большевиків. Заарештували 3-ох хлопців, що приїхали з Німеччини та одного, що скривався.

Дня 5.XI.45 р.

До с. Солукова о год. 12-тій в полудне заїхали від Яворова до Долини автомашинами 60 большевиків. Інших 40 большевиків з ліса обложили село заставами. Зараз зайшли до школи та питалися дітей, хто зривав портрети Сталіна та хто розліплював кличі. Від дітей нічого не довідалися. Зараз зігнали людей на мітинг, на якому прилюдно знущалися над жінкою, яку арештували, говорячи, що вона є матір'ю станичного. Після мітингу заарештували ще 5 дівчат та одного чоловіка.

До с. Кропивник заїхало 14 большевиків в т.ч. 4 нквд-стів. Зліквідували господарство батька, якого син при УПА. З ними були два провокатори Михайлів і Марусяк Софія, які забрали своїх родичів в район. Під вечір побили кількох людей, яких заставляли зрізувати хрест, а ті відмовились. Хрести на могилі Героїв зрізали самі большевики.

Ніччю з 4 на 5 до Мізуня Старого прибула большевицька спецбоївка 12 большевиків. Зайшли до господаря Міліневича, який скривався як дезертир ЧА. Його жінку замордували в другій хаті. Міліневич провів большевиків до ліса до колиби, де ночував станичний провід. Вивязалась стрілянина, серед якої зів'язав вбитий Міліневич. Станичний провід щасливо втік.

Дня 6.XI.

В Болехові НКВД робило перевірку документів населення на Руськім Болехові, при чому заарештовано 12 осіб, з них 10 випущено.

В с. Кропивник 40 большевиків переводили облаву, при чому заарештували 5 селян, в т.ч. 2-ох старих дядьків, двох малолітніх хлопців та одну дівчину.

В Струтині Нижньому на заставу попав станичний інформатор СБ з одним цивільним. Цивільний зіваний.

В Спасі пограбували большевики місцевого священника.

На с. Солуків наскочило 30 большевиків, які переводили труси по хатах, які були спровоковані. Нічого не знайшли.

В Тяпчі ранком висіло з поїзду 4-ох большевиків та зробили засідку на штретці. На засідку попав боївкар Зиновія, якого вбито. З другого поїзду висіло 12 большевиків, які півно ж робили застави на штретці та арештували 3 господарів. На полі розбирали міну, яка розірвала старшого лейтенанта.

Дня 8.XI.

У Витвиці о год. 4-тій пополудні 30 большевиків обскочили церкву та перевіряли людей. Опісля відійшли в ліс, звідкіля було чути сильну стрілянину.

У Велдіжі 20 большевиків переводили труси, без ніяких вислідів.

Ніччю 8 на 9 непомітно закралась большевики на с. Новошин з метою заскочити районну лоївку, яка там квартирувала. Боївка в час завважила ворога і прогнала його на Вигоду. Цеї самої ночі 30 большевиків робили застави над Кропивником.

В Лопянці 30 большевиків зробили наскок на село. Спалили одну хату, в якій живцем спалилась стара жінка.

Дня 9.XI.

Зі с. Грабів забрали большевики 40 мужчин на перевірку. По перевірці всіх випущено.

До Станковець та Перківни прибуло 30 большевиків, які заарештували одного хлопця, що скривався.

Дня 10.XI.

До Тисова приїхало 20 большевиків здирати наші ключі, при чому залапали одного хлопця, за хлопцями, що втікали до ліса, стріляли.

Дня 11.XI.

В Тисові около 60 большевиків робили розшуки, ревізії та затягали телефонічну лінію Тисів – Камінь. Ніччю телефонічну лінію цілковито знищено. Всі телефонічні стовпи зрізано.

НАШІ ВТРАТИ:

У звітному часі наші втрати є відносно великі. Передовсім в Рожнітівському р-ні, де вбито під час облав-блокад в днях від 28.X по 4.XI.45 р. 13 осіб, заарештовано 52 особи та ранено 12 осіб.

Разом по цілому надрайоні є арештованих 124 осіб, в т.ч. 60 мужчин, 64 жінок, 18 вбитих, 12 ранених. Між вбитими є слідчий з рай. СБ Косенко, станичний с. Ріпне, станичний інформатор з Струтина Виж., 4 боївкарі охорони та 3 стрільці зі сотень Залапані: куш. УЧХ Дзвінка, боївкар СБ Бистрий, заступник станичного с. Лопанка.

ДІЇ УПА, ВСК ТА ІНШІ ДІЇ ПРОПАГАНДИВНОГО ЗНАЧЕННЯ.

Дня 22.X.45 р.

До с. Сваричів заїхала автомашинка з 4-ма большевиками. Нараз несподівано вискочили 2 малі хлопці та почали стріляти до большевиків, ранили шофера, який зараз таки помер.

Дня 29.X.

До с. Сулукова ніччю заїхала большевицька боївка в числі 25 осіб. Зайшли вони під хату Марчук Анни і кликали, щоб пустила до хати, удаючи стрільців. Коли вона не хотіла їх пустити, виломали двері та насильно взяли її зі собою. Питали за станичним та станичною. Коли Марчук Анна відказалася, силою забрали її і казали вести до інших хат та говорили, що це стрільці з УПА, щоб пустили до хати. Якщо інакше буде говорити, її застрілять. Марчук Анна помімо

терору і погроз при першій хаті крикнула «вставайте, бо солдати йдуть», за що дістала чимало нагаїв, але розконспірувала большевиків.

Дня 5.XI.

Вечером розліплено летючки по Болехові на всіх головних вулицях, в ринку, в школі, воєнкоматі, клубі, райпарткомі та брамах домів, де квартирують партійні. Крім летючок були розліплені мальовані лозунги. Ніччю був зірваний газопровід на Стрийській Горі. В півтора години пізніше погасло в цілім Болехові електричне світло. Через дві доби світла в Болехові не було. Летючки та лозунги були розліплені по всіх станицях надрайону. Нквд-сти зараз на другий день їздили по кількох селах та здирали ті кличі, що мало місце в Гошеві, Тисові, Кальній, Гозієві, Чолганах, Тяпчу, Солукові, Якубові, Велдіжі, Турі Великій, Станківцях та Перківній.

Дня 6.XI.

В Болехові на тартаці нквд арештувало директора тартаку українця східняка за те, що він намагався побити головного бухгалтера жида. Він п'яний говорив таке: «Коли вже перестанете панувати на Українських землях. Добре зробив Городієв, що втік до бандерівців, там їсть і п'є і спокійно собі сидить».

Дня 7.XI.

У Велдіжі під час святкування «жовтневої революції» військовим відділом лісорубів счинилась п'ятика, під час якої зістав забитий один червоноармієць, а двох ранених.

Дня 10.XI.

В с. Велдіж та Лолин кількох большевиків проводили мітинги на тему виборів у верховну раду.

З нашої сторони провадиться по всіх станицях роз'яснюючи акцію проти виборів. Списки виборців, що їх виготовляли голови сільрад, знищено перед днем віддачі майже по всіх станицях.

В Тисові знищено колієвий міст, який довший час охороняли большевики.

Дня 13.XI.

На сотню «Довбуша» та «Грізного», що стояли в лісі /8 км. за Ілемнею/ ранком напали большевики. Попереднього дня обі сотні мали відправу з над районним пропагандистом і ранком мали розійтись до своїх завдань. Тим часом ніччю невідомий провокатор завів большевиків на місце постою. Большевики обійшли застави сотень і наблизились до самих таборів. Вчасним ранком стійкові заалармували стрілами обі сотні. Завдяки скорій орієнтації та рішучості командного складу сотень вдалось сотням вирватись з оточення. Втрати по нашій стороні: 2 стрільців вбито, 7 ранених, в тім числі один тяжко ранений. Втрати ворога: 6 вбитих, ранених невідоме число.

ПЕРЕЇЗДНА ВІЙСЬКА ЧА.

Дня 19.X та 1.XI. в с. Раків за квартирувало 300 червоноармійців враз з кіньми в числі около 1300. Зброя в них була така: 13 армат полевих, 80 кулеметів. Штаб військ міститься у Брошневі, генерал у Рожнітові. Через Струтин Ниж. та Виж. переїздить відділ червоноармійців в числі 460 разом з кіньми.

Дня 10.XI. до Струтина Виж. та Ниж. заїхала більша кількість переїзних військ ЧА, які там за квартирували.

Постій, дня 21.XI.1945 р.

Надр. Пров.

Джерела та література

- Андрухів, І., Француз, А.** (2001). Станіславщина: Двадцять буремних літ (1939–1959): суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. Івано-Франківськ.
- Антонюк, Я.** (2013). СБ ОУН (б) на Волині та Західному Поліссі (1946–1951 рр.). Луцьк : Ключі.
- Галів, М.** (2015). Радянська педагогіка в дії: документи управління МДБ та обкому компартії Дрогобиччини щодо побиття учнів у школах області. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 13, 13–20.

Галузевий Державний архів СБУ.

- Даниленко, В.** (2010). Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.) (Кн. 2 (3)). Київ : Інститут історії України НАН України.
- Льницький, В.** (2016). Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954). Дрогобич : Посвіт.
- Іщук, О.** (2011). Колекція документів з історії ОУН і УПА в ГДА СБУ: ретроспектива і сучасність. *Мандрівець*. 2, 91–101.
- Іщук, О.** (2009). Узагальнення органами КДБ УРСР досвіду боротьби з підпіллям ОУН та УПА: до створення відомчої тематичної колекції архівних документів (1959–1964 рр.). *З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ*. 1, 87–119.
- Кагуй, П.** (1992). Матеріали до історії УПА, ОУН у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України. Україна в минулому. Київ; Львів. Вип. III, 7–9.
- Кентій, А.** (2011). Документи ОУН та УПА у фондах ЦДАГО України. *Український історичний журнал*. 2, 202–222.
- Малярчук, О.** (2006–2007). Галицький національний кетман: село в ідеологічній війні з партійно-радянським тоталітаризмом. *Галичина : Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*, 12–13, 157–166.
- Сергійчук, В.** (1998). Десять буремних літ. Західноукраїнські землі у 1944–1953 рр.: нові документи і матеріали. Київ : Дніпро.
- Сергійчук, В.** (2005). Український здвиг: Прикарпаття. 1939–1955. Київ : Українська видавнича спілка.
- Смолій, В.** (2006). Історія українського селянства: нариси (Т. 1–2; Т. 2). Київ : Наукова думка.

References

- Andruxhiv, I., & Frantsuz, A.** (2001). *Stanislavshchyna: Dvadsiat buremnykh lit (1939–1959): sus-pilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz [Stanislav region: Twenty stormy years (1939–1959): socio-political and historical-legal analysis]*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Antoniuk, Ya.** (2013). SB OUN (b) na Volyni ta Zakhidnomu Polissi (1946–1951 rr.). Lutsk: Kliuchi [in Ukrainian].
- Haliv, M.** (2015). Radianska pedahohika v dii: dokumenty upravlinnia MDB ta obkomu kompartii Drohobychchyny shchodo pobytta uchniv u shkolakh oblast [Soviet pedagogy in action: documents of the Ministry of Internal Affairs and the Regional Committee of the Communist Party of Drohobychchyna regarding the beating of students in regional schools]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*. 13, 13–20 [in Ukrainian].
- Haluzevyi Derzhavnyi arkhiv SBU – Branch State Archive of the SBU** [in Ukrainian].
- Danylenko, V.** (2010). Povoienna Ukraina: narysy sotsialnoi istorii (druga polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.) [Postwar Ukraine: essays on social history (second half of the 1940s – mid-1950s)] (Кн. 2 (3)). Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Plnyskyi, V.** (2016). Karpatskyi krai OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954) [The Carpathian region of the OUN in the Ukrainian liberation movement (1945–1954)]. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Ishchuk, O.** (2011). Kolektsiia dokumentiv z istorii OUN i UPA v HDA SBU: retrospektyva i suchasnist [Collection of documents on the history of the OUN and the UPA in the State Security Service of Ukraine: retrospective and modern]. *Mandrivets – Traveler*. 2, 91–101 [in Ukrainian].
- Ishchuk, O.** (2009). Uzahalnennia orhanamy KDB URSR dosvidu borotby z pidpilliam OUN ta UPA: do stvorennia vidomchoi tematychnoi kolektsii arkhivnykh dokumentiv (1959–1964 rr.) [Generalization by the KGB of the Ukrainian SSR of the experience of combating the underground of the OUN and the UPA: before the creation of the departmental thematic collection of archival documents (1959–1964)]. *Z arkhiviv VUCHK HPU NKVD KHB – From the archives of the VUCHK GPU, NKVD, KGB*. 1, 87–119 [in Ukrainian].
- Kahui, P.** (1992). Materialy do istorii UPA, OUN u fondakh Tsentralnoho derzhavnoho arkhivu vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. Ukraina v mynulomu [Materials on the history of the UPA, OUN in the funds of the Central State Archive of the highest bodies of government and administration of Ukraine. Ukraine in the past]. Kyiv; Lviv. *Vyp. III*, 7–9 [in Ukrainian].
- Kentii, A.** (2011). Dokumenty OUN ta UPA u fondakh TsDAHO Ukrainy [Documents of the OUN and the UPA in the funds of the Ukrainian Civil Society Organization]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian historical magazine*. 2, 202–222 [in Ukraine].

- Maliarchuk, O.** (2006–2007). Halytskyi natsionalnyi ketman: selo v ideolohichnii viini z partiino-radianskym totalitaryzmom [Galician national hoe: a village in an ideological war with party-Soviet totalitarianism]. *Halychyna: Vseukrainskyi naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys – Halychyna: All-Ukrainian scientific and cultural and educational local history magazine*, 12–13, 157–166 [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V.** (1998). Desiat buremnykh lit. Zakhidnoukrainski zemli u 1944–1953 rr.: novi dokumenty i materialy [Ten turbulent years. Western Ukrainian lands in 1944–1953: new documents and materials]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V.** (2005). Ukrainskyi zdvyh: Prykarpattia. 1939–1955 [Ukrainian upheaval: Prykarpattia. 1939–1955]. Kyiv: Ukrainska vydavnycha spilka.
- Smolii, V.** (2006). Istoriiia ukrainskoho selianstva: narysy [History of the Ukrainian peasantry: essays] (T. 1–2; T. 2). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 19.08.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 20.09.2023 р.*